

Μουσική και Παιδεία

Η Μουσική σαν γλώσσα είναι πανανθρώπινη και πανάρχαιη, σαν τέχνη κορυφαία και πολυδιάστατη. Αποτελείται από μια πλούσια ποικιλία ειδών και υπηρετείται από μια μεγάλη σειρά ειδικοτήτων. Η ίδια η Μουσική δεν προσεγγίζεται διά του λόγου. Δεν συγκεκριμενοποιείται, δεν μεταφράζεται, είναι η πιο αφηρημένη και η ευγενεστέρα των τεχνών. Το τραγούδι, η αρχαιότερη μορφή της Μουσικής δημιουργίας, απετέλεσε δεσπόζοντα συντελεστή στη διαμόρφωση της ηθικής, λατρευτικής και συναισθηματικής συνείδησης του ανθρώπου. Ο αργότερα επελθών λόγος με το συγκεκριμένο γλωσσικό συμβολισμό του αλλοίωσε τη μυστηριώδη μοναδικότητα του μελωδικού κάλλους με το εννοιολογικό του περιεχόμενο. Ενέδυσσε το ουράνιο σώμα με γήινο μανδύα.

Ο Αντρέας Σεγκόβια έλεγε: «Η Μουσική είναι ένας ωκεανός και τα μουσικά όργανα, μικρά νησάκια». Η ομιλία αυτή είναι μία μικρή περιπλάνηση στις ακτές αυτού του ωκεανού.

Μια δειλή απόπειρα προσέγγισης της καλλιτεχνικής, της ανθρώπινης και εκπαιδευτικής διάστασης της Μουσικής, καθώς και μία προσπάθεια περιγραφής μερικών μόνον χαρακτηριστικών στοιχείων και ειδικοτήτων που τη συνθέτουν και την υπηρετούν.

Ο μουσικός ήχος, η μελωδία, ο ρυθμός, η αρμονία, η παράδοση, η δημιουργία, η εκτέλεση, η ανθρώπινη φωνή, τα μουσικά όργανα, οι κατασκευαστές, οι δάσκαλοι, οι εκτελεστές, οι συνθέτες είναι μερικά μόνον από τα στοιχεία, τις λειτουργίες και τις ειδικότητες της μουσικής για τις οποίες σπανίως γίνεται λόγος εκτός των ωδειακών μαθημάτων. Μέσα από τις προσωπικές μου εμπειρίες αλλά και

την ανάγκη ενός ευρύτερου προβληματισμού θα επιχειρήσω με την άδειά σας μίαν συναισθηματική προσέγγιση σ' αυτά τα αιώνια σύμβολα και ένα φόρο τιμής στις κορυφαίες αυτές καλλιτεχνικές ειδικότητες όπως είναι καταξιωμένες στην συνείδησή μας. Η μουσική είναι κύριον μάθημα της γενικής εκπαίδευσης αφού το μελωδικό κάλλος είναι το ευγενέστερο προϊόν του πολιτισμού και το τραγούδι που το γεννάει και το αναπαράγει κορυφαία ψυχοσωματική εκφραστική διαδικασία.

Η εκπαιδευτική διάσταση της μουσικής την οποίαν ανακάλυψαν και αξιοποίησαν οι πρόγονοί μας, είναι σήμερα το περισσότερο φλεγόν και επίκαιρο θέμα για κάθε υπεύθυνο μουσικό και εκπαιδευτικό προβληματισμό στη χώρα μας. Η δευτερεύουσα θέση του μαθήματος της μουσικής μέσα στα πλαίσια της γενικής εκπαίδευσης, το σοβαρότερο πρόβλημα της παιδείας μας, τέλος η ορθοδοξία και η ελληνικότητα, η πολιτιμότερη μας παρακαταθήκη.

Η τέχνη των ήχων είναι η πρωτοπορεία της καλλιτεχνικής αναζήτησης, είναι η αποκάλυψη της καλλιτεχνικής πεμπτουσίας. Ο Πλάτων θεωρεί τη Μουσική, αυτήν ταύτην την φιλοσοφίαν, και ο Αριστοτέλης απόλαυση εντονωτέρα της ποιήσεως.

Η ενστικτώδης και αλάνθαστη αποτίμηση των πρωτόγωνων, για τη μαγική δύναμη της Μουσικής, η θεοποίησή της από τους αρχαίους Έλληνες, καθώς και η καθ' όλη τη διαδρομή της Ιστορίας κυρίαρχη έκφραση του θρησκευτικού συναισθήματος διά της Μουσικής, την προσδιορίζουν ως την ιδανική προσωποποίηση του καλού και του αγαθού.

Εκτός της θρησκευτικής Μουσικής που καλύπτει την προϊστορική και την ιστορική πορεία όλων των λαών, η Μουσική, ακολούθησε τόν άνθρωπο σε όλες τις άλλες εκδηλώσεις της ζωής του, στις τελετές, στη χαρά, στη λύπη, στον έρωτα, στη δουλειά, ακόμη και στον πόλεμο.

Σήμερα η τέχνη δεν μπορεί πλέον να είναι η μίμηση της ζωής αλλά η δασκάλα της ζωής, γιατί η ζωή έχασε προ πολλού ένα μεγάλο μέρος της φυσικότητάς της και η φυσιογνωμία της εν πολλοίς μεθοδεύεται. Η ανθρώπινη αρετή δεν έχει

επαρκώς ερευνηθεί εν σχέσει με τα ανθρώπινα πάθη και η τέχνη μπορεί και πρέπει να μας αποκαλύψει το αυριανό πρόσωπο του ανθρώπου, αυτό που θα μοιάζει περισσότερο με το Θεό.

Ο Ελληνικός λαός είναι από τους πιο προικισμένους για τη Μουσική. Ο Ελληνικός Μουσικός πολιτισμός είναι αρχαίος και συνεχής. Πριν τρεις χιλιάδες χρόνια οι Έλληνες γνώριζαν την παιδαγωγική σημασία της Μουσικής γι αυτό η κιθαρωδία ήταν κύριο και υποχρεωτικό μάθημα. Σήμερα οι Έλληνες το αγνοούμε γι' αυτό στα δημοτικά σχολεία και στα λύκεια δεν διδάσκεται καθόλου η μουσική, διδάσκεται μόνον στα γυμνάσια και εκεί σαν μάθημα δευτερεύον μία ώρα μόνον την εβδομάδα. Το 90% των παιδιών μας μεγαλώνουν ουσιαστικά χωρίς να τραγουδούν ή να παίζουν ένα μουσικό όργανο. Αλλά ανεξαρτήτως αυτού, το μουσικοπαιδαγωγικό πρόβλημα της Ελλάδος στα σχολεία της γενικής εκπαίδευσης, θεωρητικά, είναι οξύτατο, γιατί ποιός μουσικός είναι εκείνος που μπορεί να ισχυριστεί σοβαρά ότι τα Ελληνόπουλα πρέπει να μαθαίνουν στο σχολείο το ντο ρε μι και όχι το πα βου γα. Γι' αυτό και μέχρι την ημέρα της αναβάθμισης του μαθήματος της Ωδικής, όπως σωστά λέγονταν παλαιότερα, σε κύριο μάθημα, καθώς και τη σοβαρή μελέτη του αναλυτικού προγράμματος, όλα τα παιδιά στο σχολείο αντί άλλου μουσικού μαθήματος πρέπει μέχρι τότε κυρίως να τραγουδούν.

Η λειτουργία της κιθαρωδίας και της ωδικής ως κύριον και υποχρεωτικό μάθημα στην Ελληνική αρχαιότητα, συνέβαλε εν πολλοίς στην ευρύτατη γεωγραφική και μακραίωνη ιστορική προέκταση και επιβίωση του μουσικού μας πολιτισμού.

Οι δάσκαλοι της Μουσικής στα σχολεία είναι οι αγωνιστές του εκπαιδευτικού μετώπου. Στην Ελλάδα ειδικώς έχουν να αντιμετωπίσουν ζωντανά ακόμη κατάλοιπα παρελθόντων αντικαλλιτεχνικών αντιλήψεων που ήσαν κυρίαρχες, πριν πενήντα ακόμη χρόνια. Είναι οι αφανείς εργάτες της Μουσικής, οι Ιεροκήρυκες του μουσικού προσηλυτισμού, οι καλλιεργητές των μουσικών ιδεωδών.

Διδάσκοντας μουσική μέσα στην τάξη, σε όλα τα παιδιά, ταλαντούχα και μη, υπηρετούν περισσότερο από κάθε άλλη μουσική ειδικότητα, την ανθρώπινη και κοινωνική διάσταση της Μουσικής. Ανεκτίμητη η προσφορά των δασκάλων και ανεξήγητη η αντίληψη των αρμοδίων των Υπουργείων Παιδείας, όλων των κυβερνήσεων, να χαρακτηρίζουν ως δευτερεύον το φύσει και θέσει πρωτεύον ψυχαγωγικό και ηθικοπλαστικό μάθημα, το μάθημα της Μουσικής, εν Ελλάδι.

Οι εκτελεστές των μουσικών οργάνων και οι τραγουδιστές είναι η περισσότερο μάχημη μουσική ειδικότητα, είναι οι ήρωες των μουσικών αγώνων, είναι αυτοί που κράτησαν παρούσα τη Μουσική στο προσκήνιο όλων των εποχών και η Μουσική τους οφείλει τα πάντα. Η καλλιτεχνική ετοιμότητά τους, είναι καρπός μιας ισόβιας προσπάθειας της οποίας το προϊόν, η ερμηνεία είναι δημιουργία πρωτογενής και κορυφαία. Το μουσικό κείμενο είναι μόνον ο σκελετός της Μουσικής. Την σάρκα την προσθέτει ο εκτελεστής. Συχνά οι εκτελεστές ερμηνεύουν τα μουσικά έργα κατά τρόπο που και οι ίδιοι οι δημιουργοί τους αδυνατούν να συλλάβουν. Είναι οι απόστολοι της Μουσικής και οι μεγάλοι της δάσκαλοι.

Η ανθρώπινη φωνή είναι το φυσικότερο μουσικό όργανο. Καμία μελωδία και καμία αρμονία δεν αποκτά από τα άλλα μουσικά όργανα τόση σημασία, όση της προσδίδει η ανθρώπινη φωνή. Είναι το αρχαιότερο μουσικό όργανο που γέννησε, διαιώνισε και διέσωσε τις μουσικές παραδόσεις όλων των λαών (χωρίς βέβαια να υποτιμηθεί εν προκειμένω ο σημαντικός ρόλος και άλλων μουσικών οργάνων). Αναπόσπαστο τμήμα του σώματός μας οι φωνητικές μας χορδές που δονούνται από την εκπνοή μας στις ευεργετικές κεντρικές συχνότητες της μουσικής κλίμακος, παρασέρνουν μαζί τους όλο το σώμα μας σ' έναν ευδαίμονα χορό των κυττάρων. Το τραγούδι είναι η μουσική μας συνείδηση. Στη Μουσική γνωρίζω σημαίνει τραγουδώ, αφού στα περισσότερα μουσικά όργανα η παραγωγή των φθόγγων είναι διαδικασία νοητική, ενώ στο τραγούδι είναι αμιγώς μουσική, ή αν θέλετε

ακουστική. Το τραγούδι είναι κύριο στοιχείο της παιδείας και της χαράς της ζωής. Η φωνή περισσότερο από κάθε άλλο μουσικό ή νοητικό όργανο εξερεύνησε τον μεταφυσικό αισθητικό χώρο που ενώνει τον άνθρωπο με το Θεό. (Βλέπω τον κόσμο και σκέπτομαι, αισθάνομαι το Θεό και ψάλλω). Πολύ προ της ανακαλύψεως των μουσικών οργάνων, η φωνή ήταν και παρέμεινε η κατ' εξοχήν πρώτη ύλη της Μουσικής επίκλησης του ανθρώπου προς το Θεό. Η άποψη αυτή ενισχύεται και από τον λατρευτικό κανόνα του Ορθόδοξου Δόγματος που αποδεικνύεται και κατά τούτο περισσότερο θεόπνευστο από τα άλλα δόγματα, διά της αποκλειστικά φωνητικής ψαλμωδίας και λατρείας. Τα μονόφωνα βυζαντινά μέλη είναι η θεϊκότερη μορφή έκφρασης του θρησκευτικού συναισθήματος. Ο συγκερασμός στην Ευρώπη σήμανε το τέλος του μέλους και τον θάνατο του απόλυτου τραγουδιού. Στέρησε τη μελωδία από την λυγεράδα και τον μαϊάνδρο των μικροδιαστημάτων. Η αρμονία και κυρίως το τονικό σύστημα κατέστησε τη Μουσική γοητευτικότερη, αλλά, περισσότερο ανθρωποκεντρική. Ενέπλεξε τους ελεύθερους φθόγγους της μελωδίας στο ερωτικό παιχνίδι της έλξης και της άπωσης.

Τα μουσικά όργανα είναι οι μεγαλύτερες εφευρέσεις στον τομέα της έκφρασης και της παιδείας, και η εκμάθηση του μουσικού οργάνου, το κατ' εξοχήν ηθοπλαστικό μάθημα. Τα μουσικά όργανα, νέες πηγές μουσικού ήχου διεδραμάτισαν αποφασιστικό ρόλο στην εξέλιξη της Μουσικής. Δημιούργησαν και επλούτισαν την παλέτα των ηχοχρωμάτων. Διεύρυναν την έκταση της Μουσικής κλίμακος. Ενίσχυσαν την ένταση του μουσικού ήχου, και γέννησαν τη μουσική δεξιότητα. Η ενόργανος Μουσική δύναται να περιγράψει όλη την κλίμακα των ανθρωπίνων αισθημάτων και παθών, τα φυσικά φαινόμενα, τις μεταφυσικές δυνάμεις, καθώς και τις φωνές της φύσεως, των ζώων και των πουλιών.

Εκτός από την κατηγορίαν του οργάνου που μπορεί να είναι πνευστό, έγχορδο, ή κρουστό, αρμονικό ή μελωδικό, το κυριότερο χαρακτηριστικό του μουσικού

οργάνου είναι το ηχόχρωμά του και η ποικιλία των ηχητικών του αποχρώσεων. Είναι η προσωπικότητά του, είναι η καλλιτεχνική του ταυτότητα.

Το σύνολο των ηχοχρωμάτων όλων των μουσικών οργάνων συνθέτουν το πάνθεον του μουσικού ήχου, την Ορχήστρα, το μεγαλύτερο οργανικό εκφραστικό σύνολο, η αποθέωση της πολυφωνίας. Κυρίαρχο σύμβολο ομαδικής συνύπαρξης, συνεργασίας και έκφρασης.

Τα μεγάλα οργανικά αλλά και φωνητικά σύνολα, συμβολίζουν την κοινωνικότητα, τα μικρά την συντροφικότητα, τα ντουέτα τη φιλία και τον έρωτα, και τα σόλα την δημιουργική μοναξιά, και την επικοινωνία με τον εαυτό μας. Μουσική! Αιώνιο σύμβολο της ανθρώπινης επικοινωνίας!

Η φωνή μας που είναι η απλούστερη μορφή καθημερινής μουσικής έκφρασης και επικοινωνίας δεν μας εδόθη για να μιλάμε, αλλά για να τραγουδάμε, κι εμείς πράττοντας ακριβώς το αντίθετο, οδηγηθήκαμε στο σημερινό επικοινωνιακό αδιέξοδο.

Η ιστορία της επινόησης και της κατασκευής των μουσικών οργάνων ήταν μία μακροχρόνια και επίπονη προσπάθεια πολλών γενεών εμπειρικών μαστόρων, να τιθασεύσουν και να ενισχύσουν τον παλμό της χορδής και του αέρα, μέσα στα κουφάρια των ξύλων και των καλαμιών, και να αναζητήσουν τις πηγές και τα περάσματα του ήχου στις λεπτεπίλεπτες και δαιδαλώδεις φλέβες τους, εκεί που άλλοτε περνούσαν οι χυμοί της γης και το βουητό του ανέμου.

Με σοφούς συνδυασμούς σχημάτων και μεγεθών, με μαθηματικούς και γεωμετρικούς υπολογισμούς διαστάσεων και αποστάσεων, μόχθησαν επί αιώνες να ανακαλύψουν την ιδανική ποιότητα, την μεγάλη ποσότητα, την ατελείωτη διάρκεια, και την πλούσια ποικιλία του μουσικού ήχου. Πολλά μουσικά όργανα εξέλιπαν, άλλα φυλάσσονται στα μουσεία και οι περισσότεροι κατασκευαστές αγνοούνται, ενώ νέα ηλεκτρονικά μουσικά όργανα εμφανίσθηκαν στο προσκήνιο και τεί-

νουν να υποκαταστήσουν τα παραδοσιακά.

Δύο είναι οι κυριότεροι διάμεσοι φορείς επικοινωνίας του ανθρώπου με τα έργα τέχνης και το περιβάλλον γενικότερα, το φως και ο ήχος. Το ηλιακό φως είναι η ισχυρότερη ουράνια ακτινοβολία υψηλής συχνότητας και ταχύτητας. Το ορατό είναι σχεδόν ταυτόσημο με το υπαρκτό, λόγω της τεράστιας ισχύος της οράσεως, αφού αυτή μας αποκαλύπτει την αντίληψη όγκων από το απειροελάχιστο έως το απειρομέγεθες και από το πλησιέστερο έως το περισσότερο απόμακρο.

Μας αποκαλύπτει όλη την ποικιλία των σχημάτων και των χρωμάτων, και τέλος τη φυσιognωμία ολοκλήρου του φυτικού και του ζωϊκού βασιλείου. Η όραση είναι η ισχυροτέρα των αισθήσεων. Διαβιούμε κυριολεκτικά υπό το κράτος του φωτός.

Ο ήχος, είναι ο πτωχός συγγενής του ουράνιου, πανίσχυρου και αθανάτου φωτός. Επίγειος, ασθενής, θνητός, χαμηλής συχνότητας, αόρατος, βραδύς και ελαχίστης εμβείας. Είναι η ταπεινή απάκριση της γης, στην ουράνια εντολή του φωτός. Είναι αυτός που μας αποκαλύπτει με το δειλό του ρίγος, τους κτύπους της καρδιάς μας και τον συνεχώς επιβραδυνόμενον ρυθμόν των βημάτων μας.

Οι δύο θαυμάσιες τέχνες: η ζωγραφική και η γλυπτική, τέκνα του φωτός, λειτουργούν αφαιρετικά, από το λευκό εις το μέλαν και από το φως εις την σκιάν. Κινούνται εις τα πλαίσια του συγκεκριμένου και του φανταστικού.

Η Μουσική, τέκνο του ήχου και της φαντασίας, λειτουργεί προσθετικά από τη σιωπή στην απειρία των μελωδικών ρυθμικών και αρμονικών συνδυασμών. Ριψοκίνδυνος ερευνητής του αγνώστου, αρχίζει εκεί που τελειώνει η ζωγραφική και η γλυπτική. Αποκαλύπτοντάς μας με το σκύρτημα του ήχου, τα βάθη του συναισθήματος, εκεί, που τελειώνει το βασίλειο των σχημάτων και των χρωμάτων.

Ο μουσικός ήχος με την συγκεκριμένη οξύτητα και την μεγάλη ποικιλία των ηχοχρωμάτων του, αποτελεί την πολύτιμη πρώτη ύλη της Μουσικής δημιουργίας.

Εκτός της ευχάριστης αίσθησης που μας προκαλεί διά της ακοής, ο μουσικός ήχος επιδρά ευεργετικά και άμεσα πάνω στο σώμα μας που συντονίζεται με αυτόν, στον ευδαίμονα εκείνο χορό των κυττάρων.

Ο μεγάλος θεμέλιος μουσικός ήχος, με την επιβλητική ακολουθία των αρμονικών δορυφόρων του, αποτελεί την ωραία συνισταμένη όλων των ήχων της γης.

Η μελωδία είναι το πολυτιμότερο στοιχείο της Μουσικής, είναι η ψυχή της Μουσικής, είναι μία αδιάσπαστη συγκινησιακή αισθητική ενότητα διαδοχικών φθόγγων. Η μελωδία είναι για τη Μουσική ό,τι ο στίχος για την ποίηση, το σχέδιο για την ζωγραφική, και η αλήθεια για τη φιλοσοφία, το μέγα ζητούμενο.

Ο ρυθμός είναι πολύτιμο στοιχείο της Μουσικής και της μελωδίας, είναι η ποικίλη διαδοχή αξιών. Είναι η ασύμμετρος διάρκεια των φθόγγων, μέσα στη συμμετρική διαδοχή των χρόνων. Ρυθμός, είναι το πνεύμα της Μουσικής, αλλά και της δημιουργίας. Είναι η γέννηση του μέρους από το όλον.

Η αρμονία είναι κύριο στοιχείο της Μουσικής. Είναι η πολλαπλή ταυτόχρονη συνήχηση διαφορετικών φθόγγων, είναι το σώμα της Μουσικής που μαζί με τη μελωδία και το ρυθμό συμβολίζουν το τρισδιάστατο της ανθρώπινης φύσης στην ευρωπαϊκή Μουσική. Η Ελληνική Μουσική, εκκλησιαστική και δημοτική, αμιγώς μελωδική, είναι περισσότερο εξαϋλωμένη της ευρωπαϊκής, διότι διαθέτει μόνον μελωδιάν και ρυθμόν, δηλαδή ψυχήν και πνεύμα.

Η Μουσική Σύθεση, είναι η πιο άυλη μορφή δημιουργικής διαδικασίας. Το πιο προκεχωρημένο φυλάκιο της καλλιτεχνικής αναζήτησης. Προικισμένος με σπάνια ερευνητικά και δημιουργικά κύτταρα ο συνθέτης, ανιχνεύει στο υποσυνείδητο τις κρυφές μελωδικές πηγές της έμπνευσης. Ο ποιητής αυτός των ήχων είναι ο μοναχικός ακροατής της σιωπής, και κατέχει την υψηλότερη βαθμίδα στην καλλιτεχνική ιεραρχία.

Η Μουσική εκτέλεση είναι η ζώσα αναπαραγωγή του μουσικού έργου, η ηχη-

τική αναγέννησή του, η αφύπνισή του από τον λήθαργο των ακινήτων συμβόλων του, και η προσφορά του στον ακροατή. Μοναδική, κορυφαία, και πολύπλευρη δημιουργική δραστηριότητα του εκτελεστή, που προσφέρει ασκούμενος εις το ήθος και εις το κάλλος.

Η μικρή καθημερινή μουσική έκφραση, όλων των ανθρώπων με το τραγούδι ή το όργανο, αποτελεί την απλή γλώσσα του λαού. Η πανάρχαιη αυτή γλώσσα υπήρξε η μάνα της τέχνης και η τροφός της. Είναι η φωνή των ανωνύμων, είναι η παράδοση των λαών.

Σε αυτό το σημείο αξίζει τον κόπο να θυμηθούμε μίαν εκ βαθέων ευχή του Bela Bartok. "Θα ήθελα να βαδίσω με μίαν ισορροπία και μίαν ευαισθησία που θα λιώσει και θα εξαφανίσει τα όρια ανάμεσα στη λαϊκή και στη λόγια μουσική. Και ακόμη η λόγια μουσική να παύσει να λέγεται έτσι για να επιστρέψει στο λαό που την επενόησε". Β.Β. Διά την διατήρηση των παραδόσεων αλλά και για την ευρύτερη καλλιέργειά τους, όλοι οι άνθρωποι έχουν το αναφαίρετο δικαίωμα, αλλά και την υποχρέωση να προσπαθούν να εκφράζονται με την κατ' εξοχήν αυτή γλώσσα του συναισθήματος που είναι βιολογικά και ψυχικά άρρηκτα συνδεδεμένη με τον άνθρωπο, την φύση του και την ιστορία του.

Σε επιστολή μου της 17ης Οκτωβρίου 1991 προς τον κύριον CAMILLE SWINNEN Γραμματέα της Ευρωπαϊκής Περιφερειακής Ομάδος, ο οποίος μου ζήτησε τις απόψεις μου, γράφω μεταξύ άλλων υπό τον τίτλον: «Παιδεία διά της Μουσικής» (Εάν μία μειονότης του κόσμου των παιδιών εξόχως προικισμένων για τη Μουσική με μίαν ανωτέραν εκπαίδευσιν αποτελούν την ελπίδα και το μέλλον της αποκαλούμενης μουσικής μας ζωής, τα εκατομμύρια των υπολοίπων παιδιών με μία στοιχειώδη ή μέση μουσική εκπαίδευση αποτελούν την ελπίδα και το μέλλον αυτού που αποκαλούμε αναβάθμιση της ανθρώπινης ζωής). Και παρακάτω (... Η ενέργεια ενός παιδιού που τραγουδάει ή παίζει ένα μουσικό όργανο είναι μία εμπειρία από

τις περισσότερες παιδαγωγικές, που ασκεί επάνω του μία ευεργετική επίδραση. Παράγει μουσικούς ήχους, άπτεται των μουσικών ιδεών, αναπαράγει το έργο, ανακαλύπτει τις προσωπικές καλλιτεχνικές του ιδιότητες, χαίρει της αναγνώρισης του περιβάλλοντός του, και γοητεύεται από τη μουσική που παράγει).

Αθήνα 1991

Η μέσου επιπέδου Μουσική ερασιτεχνική απασχόληση όλων ανεξαιρέτως των παιδιών, αποτελεί εκπαιδευτικό και πολιτιστικό γεγονός μείζονος κοινωνικής σημασίας, από την ανωτέρα εκπαίδευση των ταλαντούχων. Διότι τούτο θα δώσει την ευκαιρία σε όλα τα παιδιά, και εις το μέτρον του δυνατού, να επωφεληθούν από την ψυχαγωγική δύναμη της προσωπικής μουσικής έκφρασης καθώς και από τις παράλληλες ηθικές αξίες που καλλιεργούνται κατά την εξάσκηση της εκφραστικής μουσικής διαδικασίας: Υπομονή, επιμονή, εντιμότητα, καλή πίστη, σπεύδε βραδέως, πειθαρχία, γνώθι σαυτόν.

Δύσκολα ανευρίσκουμε στο σύνολο της παιδείας αντικείμενο γενικότερης παιδαγωγικής σημασίας από τη Μουσική, και κανένα παιδί δεν αναπτύσσεται πλήρως χωρίς μουσική παιδεία. Πρέπει να σημειωθεί ότι η μουσική εμπειρία ευεργετεί και από τα πρώτα της στάδια, αφού η μελωδία που είναι το πολυτιμότερο στοιχείο της Μουσικής τις περισσότερες φορές είναι απλουστάτη. Σ' αυτό το σημείο θα μου επιτρέψετε να σας διαβάσω την πρόταση μου προς τη Γενική Συνέλευση του Διεθνούς Συμβουλίου Μουσικής στη Βόννη το 1991.

Κύριε Πρόεδρε,

Κυρίες και Κύριοι,

Κατ' αρχήν σαν Πρόεδρος του Ε.Σ.Μ. της Ελλάδος επιθυμώ να σας εκφράσω τη μεγάλη χαρά μας που μπορέσαμε ύστερα από τόσα χρόνια να συμπράξουμε και εμείς στις εργασίες της 24ης Γ.Σ. του Δ.Σ.Μ.

Κύριε Πρόεδρε,

Θα επιθυμούσα να σας απευθύνω μία πρόταση που πηγάζει από την παιδαγωγική μου πείρα και που ελπίζω να σας ενδιαφέρει. Προκειται για την Μουσική για παιδιά (εκδόσεις, ηχογραφήσεις κλπ.). Βεβαίως δεν είναι ένα θέμα καινούργιο, αλλά ίσως μπορούμε να το προσεγγίσουμε από μία καινούργια σκοπιά.

1. Να καλέσουμε όλους τους γνωστούς συνθέτες όλων των Εθνών να συνθέσουν Μουσική για τα παιδιά. Κατά την γνώμη μου αυτο θα αποτελεσει την περισσότερο χρήσιμη επένδυση του ταλέντου τους. Θα μπορούσαμε επίσης να οργανώσουμε διεθνείς διαγωνισμούς τέτοιας Μουσικής, πράγμα το οποίο αν δεν απαιτώμαι, δεν έγινε έως τώρα.

2. Μπορούμε να προσφέρουμε τα ωραιότερα τραγούδια του κόσμου σε όλα τα παιδιά του κόσμου, πράγμα το οποίον είναι μέσα στο πνευμα αυτο του Συνεδρίου, η διάσωση της παραδοσιακής Μουσικής. Εγώ ο ίδιος στον τομεα μου αφιέρωσα ένα μεγάλο μέρος της δραστηριότητάς μου σε αυτό το σκοπό.

3. Να επιλέξουμε προσεκτικά ανάμεσα στο υπάρχον κλασσικό και παραδοσιακό υλικό.

Θέλω να υπογραμμίσω εδώ τη μεγάλη σημασία που μπορεί να έχει αυτο ο εμπλουτισμός της στοιχειώδους μουσικής φιλολογίας όχι μόνον διά την ευρυτέραν διάδοση της μουσικής παιδείας, αλλά κυρίως για την ψυχική και πνευματική ανάπτυξη όλων των παιδιών. Ετσι τα παιδιά θαρθουν σε μία φυσική και άμεση επαφή

με τη σύγχρονη μουσική γλώσσα καθώς και με τις μουσικές παραδόσεις όλων των χωρών. Κατ' αυτόν τον τρόπο θα εμπιστευθούμε το παρελθόν εις τα χέρια του μέλλοντος. _

Βόνη, Σεπτέμβριος 1991

Η Μουσική εκπαιδεύει περισσότερο σαν εμπειρία παρά σαν ακρόαμα διότι, εκτός όλων όσων εκθέσαμε, κυρίως ο Μουσικός ήχος που δημιουργείται από τα χέρια μας ή τη φωνή μας, που γεννιέται μέσα μας ή στην αγκαλιά μας είναι εκείνος που μπορεί με την γενετήσια δόνησή του να ανακασψει, να κινητοποιήσει και να εξαγαγει τα πολύτιμα κοιτάσματα της ευαισθησίας μας. Και διότι κάθε πρωτογενής δημιουργική διαδικασία είναι πάντα μονόδρομος από μέσα προς τα έξω, από εμάς προς τους άλλους. Είναι η διαδικασία εκείνη της προσφοράς, που ασκεί εις το ήθος και εις το κάλλος. Τούτο δεν σημαίνει σε καμία περίπτωση ότι τα μουσικά ακροάματα ποιότητας δεν συμβάλλουν πολύ στη μουσική καλλιέργεια και εκπαίδευση. Αντιθέτως συμβάλλουν αποφασιστικά και πρέπει να παρέχονται αφειδώς και καταλλήλως επιλεγμένα κατά ηλικίαν και μόρφωσιν.

Η συναυλία είναι για τη Μουσική όπι η Θεία λειτουργία για τη θρησκεία, το τελετουργικό μέρος, η ανάταση και η προσευχή. Η Μουσική προσωπική εμπειρία όμως είναι για τον άνθρωπο ό,τι η καθημερινή πράξη αγάπης για το χρισπανό, η απαραίτητη προϋπόθεση της ηθικής μας ολοκλήρωσης.

Η Μουσική καλλιέργεια όσον το δυνατόν ευρυτέρων κοινωνικών στρωμάτων, θα θωρακίσει την προσωπικότητα όλων των παιδιών με μια νέα θαυμαστή διάσταση της υπόστασής τους, απαραίτητη για την προστασία και την ανάπτυξη. Θα αναδειχθούν νέα ταλέντα, καθώς και νέοι συνειδητοί φιλόμουσοι και θα γεφυρωθεί το χάσμα ανάμεσα στη Μουσική κοινή γνώμη και την καλπάζουσα μουσική πρωτοπορία.

Το ήθος της Μουσικής αρχίζει από τον ήχο και εξαρτάται από την ποιότητα, την ποσότητα και την οξύτητά του. Οι Αθηναίοι είχαν εξωστρακίσει τις σάλπιγγες

από την πολη, διότι νόμιζαν ότι ηχούσαν πολύ δυνατά. Ο κατάλληλος μουσικός ήχος για την καθημερινή μουσική έκφραση και επικοινωνία, είναι χαμηλής εντάσεως, διακριτικός, όπως ο συναισθηματικός και φιλικός διάλογος. (Η φωνή της αλήθειας είναι πάντα χαμηλή, έλεγε ο Φρόυντ). Η πρώτη επαφή του παιδιού με το μουσικό ήχο πρέπει να αποτελεί φυσική συνέχεια της τρυφερής μητρικής στοργής. Ο μουσικός ήχος στην υπηρεσία της αγάπης. Και τα υψηλότερα μουσικά νοήματα μέσα από την υπερβολική ισχύ του ήχου λαμβάνουν τον χαρακτήρα της εντολής, γοητεύουν αλλά πτοούν. Επί των ημερών μας η έννοια του μουσικού ήχου έχει πολύ διευρυνθεί όχι μόνο από απόψεως ποιότητας αλλά και ποσοτητος σε βαθμό επικίνδυνο για την ψυχική και σωματική υγεία των παιδιών μας.

Η ακατάσχετη πορεία προς το μείζον είναι το κύριο χαρακτηριστικό της ζωής και της τέχνης που την μιμείται. Ομως η δημιουργία σοφότερα της ζωής, επέλεξε την ελαχιστότητα σαν την ασφαλέστερη επένδυση των θεμελιωδών λειτουργιών της. Στην αστρική σκόνη ενεπιστεύθη τους θησαυρούς των στοιχείων της, στον πυρήνα του ατόμου την ισχύ της, στο ζων κύτταρο την χάριν της ζωής, και ο Θεός, στην φάτνη της Βηθλεέμ τη γέννηση του ανθρώπου.

Η Μουσική είναι η τέχνη με το ιδανικότερο κάλλος. Γοητεύει, διδάσκει, εκφράζει και αποκαλύπτει. Η ομορφιά της όπως συμβαίνει και στη φύση είναι διάσπαρτη σε όλο το εύρος της μουσικής δημιουργίας, από τα μνημειώδη αριστουργήματα της πολυφωνίας έως τα θεόπνευστα βυζαντινά μέλη και τα λυγερά δημοτικά μας τραγούδια.

Στην πατρίδα μας σήμερα βιώνουμε μίαν ανησυχητική διακοπή των μουσικών προφορικών μας παραδόσεων, όχι μόνον στα αστικά κέντρα, αλλά και σε ολόκληρη την χώρα, αφετέρου έναν μουσικό αναλφαβητισμό της τάξεως του 90%. Τα γεγονότα αυτά σε συνδυασμό με την ανεξέλεγκτη βιομηχανική αναπαραγωγή αλλά και παραγωγή του μουσικού ήχου, αποτελούν την σοβαρότερη απειλή για την πολιτι-

σπική μας παράδοση αλλά και για την αλλοτρίωση του μουσικού αισθητηρίου των νέων μας.

Ο άνθρωπος πριν από τον λογικό ήταν ον ωδικό, αφού κατά την ιστορία του πολιτισμού πρώτα τραγούδησε και ύστερα μίλησε. Η αναβάθμιση του τραγουδιού σε όλα τα στάδια της παιδείας από το νηπιαγωγείο έως το πανεπιστήμιο, σε κύριο μάθημα, θα συντελέσει στην αποκατάσταση της από μακρού χρόνου διακοπείσης συναισθηματικής μας συνεχείας και θα αποτελέσει την ουσιαστικότερη επιστροφή μας στη φύση.

Το παιδί που τραγουδάει είναι σαν το δέντρο που εκπέμπει οξυγόνο. Μια ώρα καθημερινό τραγούδι στην τάξη είναι η αναδάσωση του χέρσου σχολικού τοπίου. Είναι η προστασία του σχολικού οικοσυστήματος από την επικίνδυνη ρύπανση του περιβάλλοντος, και το σχολείο είναι η μόνη ελπίδα της κοινωνίας.

Κατά πρώτον λόγον

Σαν Έλληνες πρέπει να σώσουμε τις παραδόσεις μας γιατί αποτελούν πολύτιμη παρακαταθήκη ενός από τους περισσότερο μακραίωνες μουσικούς πολιτισμούς, που έχει ανεκτίμητο, αισθητικό, εκπαιδευτικό, ψυχαγωγικό και ηθοπλαστικό περιεχόμενο.

Κατά δεύτερον λόγον

Σαν Ευρωπαίοι οφείλουμε να εκπαιδευτούμε και να μιλήσουμε την γοητευτική γλώσσα της αρμονίας, και να βιώσουμε τα ακροάματα του περισσότερο εντυπωσιακού μουσικού πολιτισμού όλων των εποχών που σήμερα είναι παγκόσμιος.

Σαν κράτος, σαν καλλιτέχνες και σαν παιδαγωγοί οφείλουμε να αξιοποιήσουμε ισότιμα και χωριστά τους δύο αυτούς μεγάλους μουσικούς πολιτισμούς προς όφελος του κοινωνικού συνόλου και τούτο κυρίως, διά της αναβάθμισης της μουσικής παιδείας, η οποία θα μας επιτρέψει αφενός, να καλλιεργήσουμε τα πάρα πολλά και αξιόλογα μουσικά μας ταλέντα, να τα απολαύσουμε προς υψηλήν μας

αισθητική καλλιέργεια και τέρψιν, και να τα προωθήσουμε σαν εθνικό κεφάλαιο στο διεθνή καλλιτεχνικό σπίβο. Αφετέρου, να διαδώσουμε τη μουσική μας γλώσσα με την Ελληνοευρωπαϊκή της διάσταση επιλεκτικά και κατά τόπους σε όλην την Ελληνική επικράτεια. Θα αισθανθούμε έτσι, ανάμεσά μας, την πλούσια και ελεύθερη διακίνηση του ευγενούς μουσικού συναισθήματος και θα βιώσουμε τις αιώνιες ηθικές αξίες που το ακολουθούν: Την επικοινωνία, την εξομολόγηση και την αγάπη.

Τελειώνοντας σας παρακαλώ να μου επιτρέψετε να απευθύνω και σε σας, μίαν εγκάρδια παραίνεση μου, από μία παλαιότερη ομιλία μου με θέμα: «Η κιθάρα σαν παιδαγωγικό μέσον». Ας μου συγχωρηθεί η σύντομη αυτή αναφορά μου στην κιθάρα και η παραίνεση, ας ερμηνευθεί με την ευρύτερη σημασία της, η οποία εξάλλου σήμερα καθίσταται εξόχως επίκαιρη.

«Εσείς οι νέοι γονείς νεαρών βλαστών, τραγουδήστε τους την αγάπη σας και ομορφάνετε τα όνειρά τους με τον τρυφερό ήχο της κιθάρας. Κι εσείς κυρίες και κύριοι, μιμηθείτε τον Σωκράτη που εκιθάριζε στα 70 του. Και όπως εκείνος, απαντήστε όταν σας ερωτούν: «... Γηράσκω αεί διδασκόμενος...».

Σας ευχαριστώ